

ANITA CAŁEK

Biografia naukowa: od koncepcji do narracji

Konteksty poszerzające: Biografia edukacyjna w pedagogice

1.5. KONTEKSTY POSZERZAJĄCE: BIOGRAFIA EDUKACYJNA W PEDAGOGICE

Na znaczenie badań biograficznych w pedagogice wskazywałam już w tekście głównym książki; w tym miejscu chciałabym wyłącznie przybliżyć pola zainteresowań badawczych pedagogów, którzy jako jedyni w Polsce corocznie organizują kilkudniową interdyscyplinarną konferencję biograficzną w Łodzi, która gromadzi specjalistów zajmujących się badaniami biograficznymi w rozmaitych paradygmatach. Owocem tych prac są kolejne tomy serii *Biografia i badania biograficzne* (na razie ukazały się dwa, trzeci tom jest w przygotowaniu), w których obok przewodniego dla refleksji pedagogicznej tematu *biografii edukacyjnej* pojawiają się także tematy bliższe refleksji literaturoznawczej, w tym – analizy biograficzne postaci historycznych oraz tekstów biograficznych i autobiograficznych.

1.5.1. Seria *Biografia i badania biograficzne* – przegląd zagadnień tomu pierwszego

Tom pierwszy serii, zatytułowany *Uczenie się z (własnej) biografii*¹, zawiera teksty mieszczące się w kilku nurtach refleksji nad biografią. Otwiera go artykuł Danuty Urbaniak-Zajac *Biograficzna perspektywa badawcza*, zawierający refleksje natury ogólnej na temat metody biograficznej, sposobów ujmowania biografii oraz istnienia metody biograficznej w kontekście dawnych i współczesnych badań jakościowych.

Większość tekstów poświęconych zostało znaczeniu narracji dla rozumienia własnej historii życia; pojawiają się także zagadnienia filozoficzne, skupione na przykład na temacie autokreacji (Arkadiusz Wąsiński, *Autokreacja w perspektywie narracji i biograficzności*), analizowanej w kontekście ontologiczno-egzystencjalnym i stanowiącej – w postaci autobiografii – źródło wiedzy narracyjnej podmiotu, również w kontekście projektowania dalszej drogi życia. Perspektywa refleksji filozoficznej przeplata się tu z czytelną metaforą „drogi” i „opowieści drogi”. Podobnie filozoficzny i teoretyczny charakter mają rozważania Katarzyny Gajek *Biograficzna praca nad trajektorią jako sposób zdefiniowania tożsamości*, skoncentrowane na omawianej w tekście koncepcji trajektorii Anselma Straussa, a także tekst Ewy Łatacz poświęcony antropologii Karola Wojtyły (*Osoba i jej rozwój – analiza w oparciu o poglądy Karola Wojtyły – propozycje „klucza” do uczenia się z własnej biografii*).

Obok refleksji teoretycznych znalazły się również doniesienia z przeprowadzonych badań. Szereg tekstów poświęcony został wykorzystaniu w badaniach wywiadu narracyjnego. O uczeniu się z własnej biografii przez pryzmat analizy wywiadu biograficznego pisze Elżbieta Dubas. Także tekst Amelii Krawczyk-Bocian *Zdarzenia krytyczne w biografii indywidualnej młodych dorosłych*, został poświęcony badaniom DDA (Dorosłych Dzieci Alkoholików) prowadzonym za pomocą wywiadu narracyjnego. Podobny charakter mają i inne doniesienia z badań: tekst Beaty Borowskiej-Beszty *„Sama sobie tak*

¹ *Uczenie się z (własnej) biografii*, red. E. Dubas, W. Świtalski, Łódź 2011. Wszystkie omawiane w tym fragmencie artykuły pochodzą z tego tomu, dlatego będę wyłącznie podawała podstawowe dane (autor, tytuł) bezpośrednio w tekście.

*postanowiłam, bo miałam dosyć takiego życia...”. Uczenie się z własnej biografii w badaniach andragogicznych (będące raportem z badania biograficznego metodą wywiadu narracyjnego), analiza Arkadiusza Wąsińskiego (Proces dojrzewania autokreacyjnego do stworzenia rodziny adopcyjnej na przykładzie wywiadu narracyjnego z francuskim małżeństwem adoptującym dziecko w Polsce), na podstawie której można zobaczyć metodologię tego rodzaju badań jakościowych, podobnie jak w tekście Luby Jakubowskiej *Uczenie się z biografii. Badania auto/biograficzno-narracyjne* czy Anny Frąckowiak *Studiować czy uczyć się z biografii?* (będącym analizą wywiadu narracyjnego na temat studiowania).*

Autorską metodę wykorzystania wywiadu biograficznego w badaniu edukacyjnego wymiaru biografii przedstawiła natomiast Joanna Golonka („*Uczenie się z biografii*” – indywidualna koncepcja wykorzystania wywiadu biograficznego). W nieco szerszym, biograficznym kontekście analizowany jest wywiad narracyjny prze Magdalenę Wnuk-Olenicz *Uczenie się z biografii. Próba analizy jednej biografii*. Podsumowanie szeregu raportów z badań biograficznych stanowi propozycja metodologiczna Elżbiety Dubas *Jak opracowywać materiał narracyjno-biograficzny?*, której ilustracją jest tekst Eweliny Gotowickiej *Wywiad z Panem Heniem – próba analizy i interpretacji*.

Opisywana publikacja zawiera też teksty łączące zagadnienia pedagogiczne (skoncentrowane na biograficznym uczeniu się) z analizą krytycznych sytuacji biograficznych (por. E. Mazurek, *Biograficzne uczenie się kobiety doświadczającej choroby nowotworowej piersi w świetle teorii andragogicznych*).

1.5.2. Seria *Biografia i badania biograficzne* – przegląd zagadnień tomu drugiego

Drugi tom omawianej serii poświęcony został również uczeniu się, ale w kontekście Innego². Wprowadzenie do niego stanowi tekst Elżbiety Dubas na temat relacji człowieka z Innym i postaw przyjmowanych wobec niego. Ważnym – z punktu widzenia treści całego tomu – kontekstem teoretycznym jest omówienie badań biograficznych nad twórczością, dokonane przez Krzysztofa J. Szmidta oraz Monikę Modrzejewską-Świgulską; omówione tu zostały koncepcje Howarda E. Grubera, Howarda Gardnera oraz Johna i Mery Gedo. Typowo pedagogiczną propozycję stanowi natomiast tekst Sławomira Sztobryna *Biodoksografia pedagogiczna*.

Na całość tomu składają się przede wszystkim analizy biograficzne oraz analizy utworów biograficznych i autobiograficznych.

Pierwszą grupę tekstów reprezentuje tekst Marcina Wasilewskiego *Źródła do biografii Protogorasa. Od Eupolisa do Diogenesa Laertiosa*. Tematowi źródeł historycznych i ich wartości swój artykuł poświęcił również Sebastian Zawistowski (*Refleksje historyka nad biografią w roli źródła historycznego. Wychowanie i edukacja Stalina*).

Z kolei druga grupa tekstów zawiera biografie lub autobiografie, jak na przykład artykuł Elżbiety Dubas *Życie zdeterminowane historią. Uczenie się z biografii Innego na przykładzie relacji*

² *Uczenie się z biografii Innych*, red. E. Dubas, W. Świtalski, Łódź 2011.

Renee Villancher „*Moje skradzione życie*”; tekst Arkadiusza Wąsińskiego *Narracja autobiograficzna rodzica adopcyjnego na przykładzie książki Franco Franceschetti pt. „Kolibry. Prawdziwa historia adopcji dziecka w Brazylii”*, analiza Moniki Sulik *Lekcja odwagi w kontekście sytuacji granicznych, czyli uczenie się z biografii Innego na podstawie wspomnień Janiny Bauman zawartych w opowieści pt. Zima o poranku* czy tekst Artura Fabisia *Uczyć się z biografii Innego na przykładzie „Trzech dzienników” zestawionych przez Marię von Rosen i Ingmara Bergmana*. Do tej grupy należy również analiza filmu biograficznego poświęconego Janowi Vermeerowi van Delft (Aleksandra Sieczyk, *Dydaktyczne aspekty kina biograficznego – portret Jana Vermeera van Delft w filmie „Dziewczyna z perłą”*).

O wiele rzadsze są w tym tomie doniesienia z badań biograficznych – reprezentuje je tekst Małgorzaty Kostrzyńskiej *Ścieżki dochodzenia do bezdomności. Rekonstrukcja procesu na przykładzie badań biograficznych bezdomnych* oraz analiza sukcesu przeprowadzona za pomocą metody indywidualnych przypadków (Katarzyna Grzesiak, *Sukces w działalności naukowej – potrzeba badań biograficznych*). Z kolei cztery teksty zostały poświęcone warsztatom biograficznym prowadzonym na różnych Uniwersytetach Trzeciego Wieku: w Łodzi oraz w ramach projektu *Spotkanie w czasoprzestrzeni. Dialog między generacjami* (Uniwersytet Trzeciego Wieku UW).

Podsumowując można stwierdzić, iż pierwszy tom serii *Biografia i badania biograficzne* zdominowały raporty z badań biograficznych przeprowadzonych metodą wywiadu narracyjnego. Z kolei drugi tom poświęcony został przede wszystkim tekstom biograficznym, doniesienia z badań stanowią tam zdecydowaną mniejszość. Obydwa tomy zawierają również refleksje natury ogólnej (jak tekst poświęcony metodzie biograficznej) lub omówienie kwestii teoretycznych i metodologicznych; to właśnie one mogą być interesujące dla badaczy biografii niezależnie od dziedziny szczegółowej, jaką reprezentują.